

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ЄДНІСТЬ НАВЧАННЯ І НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ – ГОЛОВНИЙ ПРИНЦИП
УНІВЕРСИТЕТУ

Збірник наукових праць
звітно-наукової конференції викладачів
кафедри економічної теорії за 2015 рік

16 березня 2016 р.

м. Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2016

УДК 330.101
ББК 65я43
Є 34

*Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету соціально-психологічних наук та управління
(протокол № 3 від 22 червня 2016 року)*

Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : Збірник наукових праць звітно-наукової конференції викладачів кафедри економічної теорії за 2015 рік, 16 березня 2016 р. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 34 с.

Збірник вміщує статті звітно-наукової конференції викладачів кафедри економічної теорії, яка відбулася 16 березня 2016 року. На конференції були обговорені актуальні проблеми економічної теорії і господарської практики в Україні та в інших країнах світу.

Представлені у матеріалах науково-практичної конференції тези учасників подані в авторській редакції та відображають власну наукову позицію авторів. Автори тез несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, наукової термінології, імен власних, джерел посилання.

Редакційна колегія

В.Б. Євтух член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор
(головний редактор)

В.П. Бех доктор філософських наук, професор

О.С. Падалка доктор педагогічних наук, професор

Л.В. Страшинська доктор економічних наук, професор

Л.А. Підпригора кандидат економічних наук, доцент

Ю.В. Бицюра кандидат економічних наук, доцент

© Редакційна колегія, 2016

© Автори статей, 2016

© НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016

ЗМІСТ

<i>Страшинська Л. В.</i> Макроекономічна політика держави: пріоритети розвитку.....	4
<i>Бицюра Ю. В.</i> Структура економічної системи та її удосконалення в умовах формування постіндустріального суспільства.....	7
<i>Лабурцева О. І., Страшинська Л. В.</i> Методичні підходи до оцінювання ефективності соціально-етичного маркетингу.....	10
<i>Петришина Н. В.</i> Еволюція наукової думки щодо змісту категорії «продуктивні сили».....	13
<i>Підопригора Л. А.</i> Тіньові схеми реалізації державної власності в економіці України.....	17
<i>Сандугей В. В.</i> Перспективи розвитку українського ринку праці в контексті євроінтеграції.....	21
<i>Скиба М. В.</i> Розвиток сучасної політичної економії в Україні.....	25
<i>Шульга О. А.</i> Місце і роль аграрних відносин в системі економічних відносин сучасного суспільства.....	28
<i>Люхіна В. В.</i> Модернізація як основа забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.....	31

- підвищення ціни на продукцію, яка краще задовольняє потреби споживачів та суспільства порівняно з існуючими аналогами, за умови, що споживачі визнають це і погоджуються платити відповідну ціну;

- зменшення змінних витрат на одиницю продукції або постійних витрат;

- збільшення обсягу продажів в натуральному вимірі, за умови, що продукція соціально відповідальних компаній користується більшим попитом порівняно з існуючими аналогами.

Таким чином, економічна ефективність соціально-етичного маркетингу вирішальною мірою залежить від ставлення споживачів до соціально-етичної складової тієї цінності, що її пропонують компанії-виробники.

Ефективність соціально-етичного маркетингу з часом зростатиме, з одного боку, як невід’ємний наслідок об’єктивних тенденцій до ускладнення умов існування людства, і з іншого боку, як результат суб’єктивного зростання поінформованості й соціальної відповідальності як бізнесу, так і безпосередньо споживачів товарів та послуг. Певною мірою само здійснення соціально-етичного маркетингу через формування стійкої громадської думки створює умови для подальшого підвищення його економічної, соціальної та екологічної ефективності. Найбільш ефективним використанням концепції соціально-етичного маркетингу вбачається на висококонкурентних й мобільних ринках товарів масового споживання у розвинених країнах.

Використана література:

1. 19 спеціальна сесія ООН про підсумки сталого розвитку (Pio+5, 1997 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://kimo.univ.kiev.ua/ЕсCiv/33.htm>

2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер, К.Л. Келлер; 12-е изд. – СПб.: Питер, 2006. – 816 с.

3. Короткова Т.Л. Методология социально-этического маркетинга как основа реструктуризации бизнеса в сфере потребительских товаров и услуг [Электронный ресурс] / Т.Л. Короткова. – Режим доступа к ресурсу: <http://economy-lib.com/metodologiya-sotsialno-eticheskogo-marketinga-kak-osnova-restrukturizatsii-biznesa-v-sfere-potrebitelskih-tovarov-i-uslug#ixzz3IxxQ81Aj>

Петришина Н. В.,

кандидат економічних наук, доцент

**ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВОЇ ДУМКИ ЩОДО ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ
«ПРОДУКТИВНІ СИЛИ»**

Ринкова трансформація економіки України вимагає докорінних змін у формуванні нової моделі національної економіки, основою якої має стати “Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”. Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у

світі. Задля цього рух уперед здійснюватиметься за векторами розвитку, безпеки, відповідальності та гордості [8]. Саме вектор гордості передбачає забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей. Основою вищезазначеного є функціонування та розвиток продуктивних сил в економіці країни, і саме тому, дослідження змісту, структури та перспектив розвитку продуктивних сил має спиратися на теоретичний спадок, накопичений економічною наукою протягом її історичного розвитку. Це є важливою умовою розуміння теоретичних витоків та засад сучасних наукових поглядів на визначення категорії «продуктивні сили».

Проблемам визначення сутності та дослідження процесів розвитку продуктивних сил присвятили свої дослідження багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Вебер А., Вернадський В., Ліст Ф., Рікардо Д., Туган-Барановський М., Тюнен І., Беляєв О.О., Кривенко К.Т., Мочерний С.В., Савчук В.С. Продуктивні сили з позиції регіональної економіки досліджували такі науковці як: Долішній М., Дорогунцов С., Заставний Ф., Захарченко В., Клиновий Д., Олійник Я., Чернюк Л., Фащевський М., Щурик М. та ін.

Актуальність дослідження продуктивних сил підсилюється невирішеністю низки питань щодо економічного змісту продуктивних сил та їх модернізації в економіці. Зокрема, досі немає чіткої стратегії розвитку продуктивних сил України, неоднозначно трактується поняття продуктивних сил вітчизняними та зарубіжними науковцями. Результати досліджень свідчать про те, що проблема визначення продуктивних сил залишається відкритою, і однозначної відповіді на це питання не існує.

Мета дослідження - дослідити еволюцію наукової думки щодо змісту продуктивних сил, розглянути структуру «продуктивних сил» та вказати на необхідність створення концепції модернізації продуктивних сил.

Продуктивні сили є ключовим елементом економіки будь-якої країни. Провідні економісти розглядали поняття продуктивних сил з давніх часів. Так, у XV ст. В. Петті та А. Сміт говорили, що «живі діючі сили» та їх набуті корисні творчі здібності є основним капіталом. На противагу їх поглядам, англійський економіст Т. Мальтус, стверджував, що неконтрольоване зростання народонаселення є причиною злиденності, а Д. Рікардо вважав, що справжні продуктивні сили – це зростаюча потужність машин і техніки, які ототожнював з капіталом.

Ф. Ліст визначав продуктивні сили як наявні у людини чи суспільства сили виробляти багатство, як здатність продукувати цінності. Він писав: «Причини багатства суть щось зовсім інше, ніж саме багатство. Якщо людина може володіти багатством, тобто міноюю цінністю, але якщо вона не володіє

здатністю виробляти цінні предмети в більшій кількості, ніж споживає, то вона буде бідніти [4].

А. Вебер та І. Тюнен у 1826 р. у праці «Ізольована держава» показали, що розміщення промисловості є наслідком просторового розподілу надлишків сільськогосподарської продукції, яка використовувалась як продовольство для робітників і як сировина для виробництва.

Категорію «продуктивні сили» обґрунтував Карл Маркс, на його думку, продуктивні сили це перехід від найнижчих природних до суспільних, а потім і до найвищих загальних продуктивних сил. При цьому природні продуктивні сили розглядалися ним як стосовно природи самої людини і сил оточуючої його природи [5, с. 521]. Суспільні продуктивні сили історично виникають у процесі об'єднання та поділу праці, зростання суспільного характеру виробництва. Загальні продуктивні сили формуються за умови опанування індивідуумом сил природи за допомогою науки, науково-технічного прогресу. Основною складовою продуктивних сил є людина. К. Маркс головним багатством суспільства називав різноманітність здібностей і потреб індивідів, творчих обдарувань, рівень розвитку їх особистостей, їх виробничий досвід і знання, працелюбність і працездатність. Слід зазначити, що ці методологічні підходи зберігають свою актуальність і нині. Вони фактично покладені в основу сучасного трактування розвитку форм продуктивних сил.

Вагомий внесок у розроблення основ продуктивних сил зробили українські економісти минулого століття М. Туган-Барановський, В.І. Вернадський. Відомий економіст М. Туган-Барановський вважав, що продуктивними силами є не лише матеріальні, а й духовні фактори виробництва (ідеї і психологія людей, національна самосвідомість), тому це поняття більш глибоке, ніж «матеріальні фактори виробництва» [6, с. 53]. Академік В.І. Вернадський виділяв сили природи, називаючи їх природними продуктивними силами, зокрема це: багатства надр, ґрунтів, продукти тваринного і рослинного світу, джерела механічної енергії(виділив сили народу, які він ще назвав «живі сили»:здатність до роботи, чесність, моральні і розумові здібності та ін.). Духовні сили, на його думку, є основною, визначальною умовою національного багатства. Володіючи ними, народ здобуде собі необхідні сили природи [2, с. 337].

Розглядаючи економічний зміст поняття «продуктивні сили» економістами цього століття, слід виділити спільні погляди таких економістів як: Мочерний С.В., Кривенко К.Т., Савчук В.С., Беляєв О.О. Так, продуктивні сили – це фактори, які забезпечують перетворення речовин природи, відповідно до потреб людей, створюють матеріальні та духовні блага і визначають зростання продуктивності суспільної праці [1, с.115].

Саме людина є фактором виробництва і його основною продуктивною силою. Структура продуктивних сил не обмежується структурою факторів виробництва, основними з яких є людський ресурс, земля і створювані

людиною різноманітні засоби виробництва. Структуру продуктивних сил слід розглядати за сферами, галузями, первинними ланками виробництва тощо. У своєму розвитку продуктивні сили проходять ряд шаблів: природні продуктивні сили; суспільні продуктивні сили; загальноінтелектуалізовані продуктивні сили [7, с. 62]. Природні продуктивні сили можуть бути повністю зведені до природи самої людини і до сил навколишнього середовища — природного багатства, засобів життя і праці. Суспільні продуктивні сили виникають в результаті зростання суспільного характеру виробництва. Загальноінтелектуалізовані продуктивні сили формуються у передових країнах, це такі продуктивні сили, коли людський фактор виступає як загальний інтелект, а праця, як загальна наукова праця.

Сучасні продуктивні сили виступають у двох формах: 1) безпосередніх органів матеріального виробничого процесу; 2) духовно-соціальних продуктивних сил. Перша форма продуктивних сил є первинною, тобто є базою, на якій здійснюється розвиток духовно-соціальних продуктивних сил. Це продуктивні сили сфери матеріального виробництва, до якої належать такі галузі, як промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і зв'язок, торгівля тощо [7, с. 65].

Продуктивні сили відображають взаємодію суспільства з природою, показують ступінь оволодіння силами природи і є головним показником і критерієм науково-технічного прогресу [8, с.121]. Також, слід зазначити, що в структурі продуктивних сил виділяють засоби праці і предмети праці, які в єдності утворюють засоби виробництва, та робочу силу працівників, що мають виробничий досвід і приводять у рух засоби виробництва. Оскільки головною продуктивною силою є людина, то вона приводить у рух елементи виробництва і є творцем більшості відтворюваних засобів виробництва, організатором виробництва матеріальних благ та послуг, забезпечує цілеспрямоване функціонування всієї системи продуктивних сил суспільства. У процесі історичного розвитку продуктивні сили постійно збагачуються, наповнюються якісно новим змістом.

Аналіз досліджуваних вище результатів існування поняття «продуктивні сили» підводить до наступних висновків: еволюція наукової думки щодо змісту поняття продуктивних сил має тривалу історію, сучасні погляди суттєво відрізняються від поглядів економістів минулого століття, які слід використати як базу для створення концепції модернізації продуктивних сил, яка має орієнтуватися на досягнення їх сталого розвитку і передбачати максимальне використання переваг територіального поділу праці, враховувати особливості природно-ресурсного та науково-виробничого потенціалу країни, долати існуючі диспропорції у територіальній структурі економіки країни, активізувати господарську діяльність у всіх районах України з метою створення національного продукту, захисту національного виробника та ін. На сьогодні, одним із основних шляхів подолання кризових явищ в економіці України є модернізація продуктивних сил, що дозволить підвищити техніко-

технологічний потенціал країни, її конкурентоспроможність, розв'язати соціально-економічні проблеми та забезпечити стале економічне зростання.

Використана література:

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах/Ред. С. В. Мочерний та ін. - К.: Видавничий центр "Академія". - Том 3 («Академія») П — Я. - 2002. - 952 с.
2. Заблоцький Б. Розміщення продуктивних сил України: Національна макроекономіка : посібник / Б. Ф. Заблоцький. – К. : Академвидав, 2002. – 367 с.
3. Кузнецова Л.В., Салатюк Н.М., Соломка О.М. Політична економія: Курс лекцій для студентів напрямів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» заочної форми навчання – К.: НУХТ, 2008.- 156 с.
4. Лист Ф. Национальная система политической экономии [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.lawlibrary.ru/izdanie2022009.html>.
5. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії // К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори: пер. з другого рос. видання. – К. : Держполітвидав УРСР, 1963. – Т. 23. – 847 с.
6. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посіб. / С. В. Мочерний. – 4-те вид., стереотип. – К. : Академія, 2009. – 640 с.
7. Політична економія: Навч. посібник / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. К. Т. Кривенка. — К.: КНЕУ, 2001. — 508 с.
8. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

Підпригора Л. А.,

кандидат економічних наук, доцент

ТІНЬОВІ СХЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Економічна криза 2008–2009 рр. негативно позначилася на ефективності державного регулювання національних економік, що спричинило, зокрема, послаблення механізмів протидії тінізації економіки. Як наслідок, стійка тенденція щодо зменшення масштабів тіньового сектору у розвинутих країнах Європи, яка спостерігалася, починаючи з 1999 року, змінилася, і у 2009 – 2010 роках обсяги тіньової економіки збільшилися [7]. Негативний вплив кризових явищ на рентабельність діяльності суб'єктів господарювання зумовив неспроможність їх функціонування у межах правового поля і обумовив перехід на часткову або повну діяльність поза межами легального сектора.

Упродовж розгортання кризи процеси тінізації економіки України відрізняються від тінізації розвинутих ринкових економік, що пов'язано з їх різною природою та функціями. Обсяг тіньової економіки в Україні з 2008 року почав різко зростати з 34 % до 38 % від ВВП у 2010 році [4, с.12].